

Przemysław NOWAK
Kraków

Niemieckojęzyczne dokumenty króla Władysława Jagielly*

Badania dyplomatyczne nad niemieckojęzycznymi dokumentami późnego średniowiecza nie cieszą się szczególnym zainteresowaniem wśród historyków. Dotychczas koncentrują się one przede wszystkim na początkach występowania języka niemieckiego w trzynastowiecznych dokumentach. Daleko bardziej zaawansowane wydają się być w tym przypadku studia językoznaw-

* Zebranie literatury do tego artykułu umożliwiło mi miesięczne stypendium badawcze w Wiedniu w maju 2003 r., przyznane przez Fundację z Brzezia Lanckorońskich. Dalsze poszukiwania i podróże archiwalne zostały przeprowadzone w 2003/04 r. w ramach stypendium Niemieckiej Wymiany Akademickiej (DAAD). Użyte skróty: AfD — „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde”; CDSax. — *Codex diplomaticus Saxoniae regiae*, hrsg. v. H. Ermisch, Hauptth. I, Abth. B, Bd. 1, Leipzig 1899, Bd. 2, Leipzig 1902; CEV — *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376–1430*, ed. A. Prochaska, Cracoviae 1882; GStA PK, XX. HA, OBA, OF, PU — Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz in Berlinie Dahlem, XX. Hauptabteilung: Ordensbriefarchiv, Ordensfolianten, Pergamenturkunden; HUB — *Hansisches Urkundenbuch*, bearb. v. K. Kunze, Bd. IV, Halle a. S. 1896, Bd. V, Leipzig 1899; JH — *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525*, bearb. v. E. Joachim, hrsg. v. W. Hubatsch, Pars I: *Regesten zum Ordensbriefarchiv*, vol. 1, Göttingen 1948, Pars II: *Regesten der Pergament-Urkunden*, Göttingen 1948; LexMA — *Lexikon des Mittelalters*, Bd. I–IX, München–Zürich 1980–1998; LUB — *Liv-, Esth- und Curländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, [Abt. I:] Bd. IV, hrsg. v. F. G. v. Bunge, Reval 1859 (przedruk Aalen 1971); NDB — *Neue Deutsche Biographie*, Bd. I n., Berlin 1953 n.; RutUrz. — G. Rutkowska, *Urzednicy królowej Jadwigi Andegaweńskiej. Spis*, w: *Nihil superfluum esse* [!]. *Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk i J. Dobosz, Poznań 2000, s. 367–391; WSB — *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa–Poznań 1981.

¹ Klasyczną pozycją jest M. Vancsy, *Das erste Auftreten der deutschen Sprache in den Urkunden* (Preisschriften gekrönt u. hrsg. v. der Fürstlich Jablonowski'schen Gesellschaft zu Leipzig, 30), Leipzig 1895 (przedruk Leipzig 1963). Z dalszych, ważniejszych, opracowań zob. H. G. Kirchoff, *Zur deutschsprachigen Urkunde des 13. Jahrhunderts*, AfD 3, 1957, s. 287–327; K. H. Rexroth, *Die Entstehung der städtischen Kanzlei in Konstanz. Untersuchungen zum deutschsprachigen Urkundenwesen des dreizehnten Jahrhunderts*, AfD 5/6, 1959/60, s. 202–307; I. Stolzenberg, *Urkundsparteien und Urkundensprache. Ein Beitrag zur Frage des Aufkommens der deutschsprachigen Urkunden am Oberrhein*, AfD 7, 1961, s. 214–289 i 8, 1962, s. 147–269; H. de Boor, *Actum et Datum. Eine Untersuchung zur Formelsprache der deutschen Urkunden im 13. Jh.*, Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch–historische Klasse 1975, H. 4. Najstarszym dochoowanym w oryginale niemieckojęzycznym dokumentem królewskim jest mandat Konrada IV z daty 25 VII 1240 r., wyd.: *Corpus der altdeutschen Originalurkunden bis zum Jahr 1300*, hrsg. v. F. Wilhelm, Bd. 1, Jahr 1932, nr 7; regest: *Die Regesten des Kaiserreichs unter Philipp, Otto IV, Friedrich II, Heinrich (VII), Conrad IV, Heinrich Raspe, Wilhelm und Richard 1198–1272*, hrsg. v. J. Ficker (Regesta Imperii V, 2), Innsbruck 1882, nr 4427; P. Zinsmaier, *Nachträge und Ergänzungen* (Regesta Imperii V, 4), Köln–Wien 1983, BF 4427; podobizna: *Kaiserurkunden in Abbildungen*, hrsg. v. H. v. Sybel u. Th. v. Sickel, Text, Berlin 1891, s. 140 (opis) i podobizna, Lfg. VI, Tf. 19b; *Aus 1200 Jahren. Das Bayerische Hauptstaatsarchiv zeigt seine Schätze*, bearb. v. A. Liess (Ausstellungskataloge der Staatlichen Archiv Bayerns, 11), wyd. 3, Neustadt/Aisch 1986, nr 48.

cze². Z dokonanego przez czeskiego filologa Emila Skálę syntetycznego podsumowania badań wynika jednak, że wciąż: *das spätmittelalterliche Dt. gehört zu den am schlechtesten erforschten Epochen der dt. Sprache. Die erdrückende Zahl der Quellen, paläographische Probleme, Fragen der Normregulierung der Graphie, die viele Forschern vom heutigen Standpunkt als »sehr unregelmäßig« [...] »weitgehend unregelmäßig« [...] oder mit »einer gewissen Willkür« behaftet [...] erscheint, primäre und sekundäre Dialektmerkmale, eine reichere Synonymik, Aspekte der Regionalität und Überlandschaftlichkeit, die zugleich Fragen der Entstehung der nhd. Schriftsprache involvieren, Morphemsystem, Lexik und Syntax stellen jeden Forscher vor einen komplizierten Fragenkomplex, den er berücksichtigen muß³.*

W historiografii polskiej na zagadnienie wystąpienia niemieckojęzycznych dokumentów w kancelarii królewskiej za Władysława Jagiełły jako pierwszy zwrócił uwagę Karol Maleczyński, pisząc „nie zawsze się da rozstrzygnąć, czy mamy do czynienia z tekstem oryginalnym niemieckim, czy też późniejszym tłumaczeniem z języka łacińskiego”⁴. Z kolei Irena Sułkowska–Kurasiowa w specjalnej monografii poświęconej dokumentom monarszym pierwszych Jagiellonów uchyliła się od przeprowadzenia analizy niemieckojęzycznej spuścizny dokumentowej Jagiełły. Swe postępowanie usprawiedliwiała ich śladową ilością oraz rzekomym brakiem zachowanych oryginałów⁵. Problem ten jest jednak interesujący, ponieważ pierwsze dokumenty królów polskich wystawione w języku niemieckim znane są dopiero z czasów panowania Władysława Jagiełły⁶.

Zachowana do dzisiaj spuścizna kancelarii królewskiej z prawie półwiecza rządów Władysława Jagiełły (1386–1434) szacowana jest na ok. 2000 dokumentów, listów i mandatów⁷. Podstawowym językiem urzędowym kancelarii była łacina⁸. Wyraźnie drugorzędne znaczenie odgrywał język ruski, którego sporadycznie używano dla odbiorców dokumentów i mandatów z Wielkiego Księstwa Litewskiego i Mołdawii⁹. Natomiast język niemiecki niechętnie był widziany w kancelarii. Stąd też król zmuszony był prosić wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego o listy w języku łacińskim, gdyż pisane po niemiecku są źle tłumaczone przez sekretarzy¹⁰. Zresztą awersja do języka niemieckiego

² Zob. B. Arndt, *Der Übergang vom Mittelhochdeutschen zum Neuhochdeutschen in der Sprache der Breslauer Kanzlei* (Germanistische Abhandlungen, 15), Breslau 1898 (przedruk Hildesheim–New York 1977); E. A. Gutjahr, *Die Urkunden deutscher Sprache in der Kanzlei Karls IV. 1. Der Kanzleistil Karls IV.* (Zur Entstehung der neuhochdeutschen Schriftsprache, Studien zur deutschen Rechts- und Sprachgeschichte, 2), Leipzig 1906; A. Weller, *Die Sprache der ältesten deutschen Urkunden des deutschen Ordens* (Germanistische Abhandlungen, 39), Breslau 1911 (przedruk Hildesheim–New York 1977) — pod nieco mylącym tytułem kryje się analiza 138 oryginalnych, niemieckojęzycznych dokumentów z lat 1262–1391; D. G. Noordijk, *Untersuchungen auf dem Gebiet der kaiserlichen Kanzleisprache im XV. Jahrhundert*, Gouda 1925; H. Binde-wald, *Die Sprache der Reichskanzlei zur Zeit König Wenzels. Ein Beitrag zur Geschichte des Frühneuhochdeutschen*, Halle a. S. 1928 (przedruk Hildesheim–Zürich–New York 1985); L. E. Schmidt, *Die deutsche Urkundensprache in der Kanzlei Kaiser Karls IV. (1346–1378)* („Zeitschrift für Mundartforschung”, Beiheft 15 = Mitteldeutsche Studien, 11), Halle/Saale 1936; H. Weinelt, *Die mittelalterliche deutsche Kanzleisprache in der Slowakei* (Arbeiten zur sprachlichen Volksforschung in den Sudetenländern, 4), Brünn–Leipzig 1938; Z. Masařík, *Die mittelalterliche deutsche Kanzleisprache Süd- und Mittel-mährens*, Brno 1966; tenże, *Die frühneuhochdeutsche Geschäftssprache in Mähren* („Opera universitatis Purkynianae Brunensis”, Facultas philosophica, 259), Brno 1985; R. Bentzinger, *Die Kanzleisprachen*, w: *Sprachgeschichte. Ein Handbuch zur Geschichte der deutschen Sprache und ihre Erforschung*, hrsg. v. W. Besch, A. Betten, O. Reichmann, S. Sonderegger, Halbbd. 2 (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 2, 2), wyd. 2, Berlin–New York 2000, s. 1665–1673. Dalszą literaturę zestawia I. T. Piirainen, *Frühneuhochdeutsche Bibliographie. Literatur zur Sprache des 14.–17. Jahrhunderts* (Bibliographische Arbeitsmaterialien, 4), Tübingen 1980.

³ E. Skála, *Urkundensprache, Geschäfts- und Verkehrssprachen im Spätmittelalter*, w: *Sprachgeschichte*, Teilbd. 2, wyd. 1, Berlin–New York 1985, s. 1775.

⁴ K. Maleczyński, *Rozwój dokumentu polskiego od XI do XV w.*, w: tegoż, *Studia nad dokumentem polskim*, Wrocław 1971, s. 275. Podobnie I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*, Warszawa 1977, s. 70, przyp. 152.

⁵ I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 61 i przyp. 152. Natomiast w opracowaniu kancelarii Jagiełły nie ma żadnej wzmianki o niemieckich dokumentach tego władcy, zob. J. Krzyżaniakowa, *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły. Studium z dziejów kultury politycznej Polski w XV wieku*, cz. I–II, Poznań 1972–1979.

⁶ K. Maleczyński, *Rozwój*, s. 275.

⁷ I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 6, 44–45.

⁸ *Ibid.*, s. 59.

⁹ Znanych jest 28 dokumentów i mandatów Jagiełły pisanych po rusku, por. M. Kosman, *Dyplomy Władysława Jagiełły dla Wielkiego Księstwa Litewskiego*, „Archeion” 48, 1968, s. 56–59; tenże, *Kancelaria wielkiego księcia Witolda*, St. Zródł. 14, 1969, s. 99–101; I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 59–61.

¹⁰ Informację taką podaje Z. H. Nowak, *Dyplomacja Polska w czasach Jadwigi i Władysława Jagiełły (1382–1434)*, w: *Historia dyplomacji polskiej*, red. G. Labuda, t. I, red. M. Biskup, wyd. 2, Warszawa 1982, s. 380; nie dotarłem do źródła tej wiadomości.

wśród Polaków wykraczała daleko poza monarszą kancelarię. Często w literaturze przytaczany jest przykład starosty bydgoskiego Janusza Brzozogłowego, pouczającego komtura toruńskiego Eberharda von Wallenfels, który pisał doń po niemiecku, żeby w przyszłości używał w korespondencji języka łacińskiego, jakim posługuje się cały świat¹¹.

W toku przeprowadzonej kwerendy odnalazłem sześć niemieckojęzycznych dokumentów Władysława Jagiełły z lat 1390, 1392, 1403, 1404, 1409 i 1412. Dwa z nich zachowały się w oryginałach (5, 6), a pozostałe znane są z kopii (1, 3, 4A) lub wydań (2). Celem tego artykułu jest ich krytyczna edycja w pełnym tekście (3, 4A, 6), bądź w postaci szczegółowego regestu, wówczas gdy były one już wcześniej w zadawalający sposób opublikowane (1, 2, 5). Wydanie zostało poprzedzone komentarzem dyplomatycznym.

I. Komentarz dyplomatyczny

Odbiorcą dwóch najstarszych znanych mi niemieckojęzycznych dokumentów Jagiełły byli rajcy Szczecina, na co wskazuje pierwotne miejsce przechowywania pergaminowych oryginałów — archiwum miejskie¹². Oba przywileje dotyczą regulacji stosunków handlowo-gospodarczych pomiędzy Królestwem Polskim a kupcami, zarówno z miast pomorskich (Strzałów, Gryfia, Wołogoszcz, Anklam, Szczecin, Gardziec nad Odrą), jak i niemieckich (Lubeka, Hamburg, Rostok, Wismar, Frankfurt nad Odrą, Gorzów Wielkopolski)¹³. Ich odpowiednikami są niemieckojęzyczne dokumenty wystawione między 29 V a 1 VII 1390 r. przez księcia wołogojskiego Bogusława VI oraz miasta Strza-

mości. Być może nie chodzi jednak o Jagiełłę, ale o Siemowita IV, który prosił wielkiego mistrza Michała Kuchmeistera o listy w języku łacińskim, bo inaczej ma trudności w ich odczytywaniu i musi je dopiero przesyłać do swego brata, księcia Janusza I, por. JH I/1, nr 3550 (16 X 1421); K. Forstreuter, *Die deutsche Sprache im auswärtigen Schriftverkehr des Ordenslandes und Herzogtums Preußen, w: Altpreußische Beiträge. Festschrift zur Hauptversammlung des Gesamtvereins der deutschen Geschichts- und Altertums-Vereine zu Königsberg Pr. vom 4. bis 7. September 1933*, Königsberg Pr. 1933 (przedruk w serii Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreußen e. V., 76, Hamburg 1994), s. 72; reedycja w: tegoż, *Beiträge zur preussischen Geschichte im 15. und 16. Jahrhundert* (Studien zur Geschichte Preussens, 7), Heidelberg 1960, s. 19; Z. Nowak, *Akt rozpoczynający „Wielką Wojnę”. List wypowiedni wielkiego mistrza Ulryka von Jungingen z 6 sierpnia 1409 roku*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1976, nr 1 (131), s. 80.

¹¹ CEV, nr 508 s. 247: *Sicuti mihi scripsistis litteram nuperrime, illam nullomodo intelligere potui, pro eo, quod non est scripta idiomate communi tocius mundi, puta in latino. Nam dum Romani subiugaverint imperio ipsorum totum mundum christianitatis, consvescitur a doctoribus unum idioma, quod esset commune omnibus hominibus et hoc in modo latinitas est inventa* (29 XI 1412).

¹² W 1924 r. nieco ponad 500 dokumentów z historycznego archiwum miasta Szczecina przejęło w depozyt Staatsarchiv Stettin. Orientację w jego zawartości daje inwentarz sporządzony w latach 1927–1928 przez Karla Ottona Grotefenda, ówczesnego dyrektora szczecińskiego archiwum, zob. *Regesty dokumentów miasta Szczecina z lat 1243–1856*, opr. i tłum. R. Gaziński, J. Grzelak, J. Podrański, Szczecin 1993; *Regestenbuch der Urkundensammlung der Stadt Stettin 1243–1856*, auf Grund des Manuskriptes v. K. O. Grotefend zum Druck vorbereitet v. B. Frankiewicz u. J. Grzelak, Tl. 1: *Regesten*, Tl. 2: *Register*, Szczecin 1996, por. krytyczną rec. J. M. Piskorskiego, *Rocz. Hist.* 65, 1999, s. 265–267. Dokumenty miasta Szczecina, wycofane z depozytu we wrześniu 1942 r. i przeniesione do przejściowego magazynu w Hohenkrug (dziś Struga, dzielnica Szczecina), zaginęły. Przypuszcza się na ogół, że uległy bezpowrotnemu zniszczeniu, ale Jan M. Piskorski nie wyklucza, że „w nowych warunkach politycznych po przełomie lat 1989/1990 uda się je odszukać, jak odkryto wiele innych dóbr kultury. W świetle dotychczasowych doświadczeń największe prawdopodobieństwo ich odnalezienia dotyczy terenów byłej NRD lub krajów dawnego ZSRR” (ibid., s. 266). Po II wojnie światowej większość dokumentów z byłego Staatsarchiv Stettin znalazła się w Gryfii (Greifswald), zob. M. Schoebel, *Überlieferung spätmittelalterlichen Urkunden aus Pommern im Landesarchiv Greifswald. Probleme und Perspektiven einer Edition*, w: *Stand, Aufgaben und Perspektiven territorialer Urkundenbücher im östlichen Mitteleuropa*, hrsg. v. W. Irgang u. N. Kersken (Tagungen zur Ostmitteleuropa-Forschung, 6), Marburg 1998, s. 61–79; *Ducatus Pomeraniae. Pomorze i Gryfici. Dokumenty z lat 1140–1648*, katalog wystawy archiwalnej ze zbiorów Archiwum Krajowego w Greifswaldzie i Archiwum Państwowego w Szczecinie, Szczecin–Wolgast VI–VIII 1998, Szczecin 1998; *Świadectwa historii Pomorza. Księstwo Pomorskie 1140–1648*, red. K. Kozłowski i M. Schoebel, Szczecin–Greifswald 1999. Natomiast podstawową informację (z bibliografią) o dzisiejszym, szczątkowym, zbiorze dokumentów cesarskich, królewskich, książęcych, władz administracyjnych, stanów szlacheckich, miejskich, kościelnych w AP Szczecin przynosi J. P[odrański], w: *Archiwum Państwowe w Szczecinie. Przewodnik po zasobie archiwalnym. Akta do 1945 roku*, opr. zbiorowe R. Gaziński, P. Gut, M. Szukała, Warszawa–Szczecin 2002, s. 484–485.

¹³ Por. S. Kutrzeba, *Handel Krakowa w wiekach średnich na tle stosunków handlowych Polski*, RAU whf 44, 1903, s. 34 n.; M. Magdański, *Organizacja kupiectwa i handlu toruńskiego do roku 1403*, Toruń 1939, s. 127.

łów (Stralsund), Anklam i Gryfię (Greifswald) dla kupców z Krakowa, Polski, Węgier, Litwy i Rusi¹⁴. Pierwszy z niemieckojęzycznych dokumentów Jagiełły został wystawiony w Krakowie w sierpniu 1390 r. Antoni Gąsiorowski wykazał pobyt króla w Krakowie między 31 lipca a 17 sierpnia¹⁵. Następnie 28 sierpnia Jagiełło był już obecny w Nowym Korczynie¹⁶, a 6 września w Sandomierzu¹⁷. Dokument znany jest dzisiaj jedynie z kopii w wystawnym kodeksie, sporządzonym przez głównego pisarza miejskiego Baltazara Behema w 1505 r.¹⁸. Kopia ta zawiera jednak liczne błędy¹⁹. Dlatego na podstawie edycji według zaginionego podczas ostatniej wojny pergaminowego oryginału należy poprawić datację z 16 sierpnia (tak Franciszek Piekosiński) lub 17 sierpnia (tak Antoni Gąsiorowski) na 18 sierpnia (*am dornstage nest nach unser lieben frawen tag assumpcionis*)²⁰. Drugi dokument został spisany i wystawiony w Sanoku (*geschreben und gegeben ist czu Czanok*) 29 IV 1392 r.²¹ Pod względem dyplomatycznym zachodzą między obu przywilejami znaczące różnice. Dokument z 1390 r. posiada inwokację (*In dem namen Gotis unsirs heren amen*)²², pełną intytulację z formułą dewocyjną (*Wyr Wladislaus von Gotis gnaden koning czu Polan und der lande Crocow, Czudmir, Czyrus, Luntschicz, Cuye, obirster furste czu Littawen, herre und erbeling czu Pomern und czu Russin*), a w eschatokole w roli świadków występują: biskup poznański Dobrogost z Nowego Dworu, doktor obojga praw Piotr Wysz z Radolina, wojewoda i starosta krakowski Spytek z Melsztyna, wojewoda kaliski i starosta generalny Wielkopolski Sędziwój z Szubina, marszałek Królestwa Dymitr z Goraja oraz bez tytułu Krystyn z Ostrowa. Do dokumentu została przywieszona pieczęć majestatowa. Natomiast przywilej z 1392 r. ma formularz skrócony, pozbawiony inwokacji i listy świadków, opatrzony został pieczęcią średnią.

Trzeci dokument pozostawał zapoznanym układem międzypaństwowym Polski Jagiellonów. Na jego mocy król Władysław Jagiełło sprzymierzał się z margrabią miśnieńskim Wilhelmem I przeciwko wrogom z wyjątkiem króla czeskiego Wacława IV oraz jego stryjecznych braci, margrabiów morawskich, Josta i Prokopa, a także księcia litewskiego Witolda; ponadto zapewniał poddanym margrabiego opiekę na obszarze Królestwa Polskiego. Motywy polityczne tego przymierza (*eynunge unde buntnis*) są proste do odgadnięcia. Władysław Jagiełło, pozostając w konflikcie z zakonem krzyżackim o ziemię dobrzyńską, rozglądał się za sojusznikami. Przymierze z Miśnią oznaczało osłabienie wpływów krzyżackich na terenie Rzeszy Niemieckiej²³. Z kolei margrabia, uwikłany w spór

¹⁴ KdM.K I, nr 72 (= HUB IV, nr 1017), nr 73 (= HUB IV, nr 1018), s. 101, komentarz do nr 74 (= HUB IV, nr 1021), nr 74 (= HUB IV, nr 1022), s. 101–102 b, c.

¹⁵ A. Gąsiorowski, *Itinerarium króla Władysława Jagiełły*, Warszawa 1972, s. 33: data 17 VIII 1390 jest rekonstruowana przez autora na podstawie KD Włkp. III, nr 1901, z uszkodzoną datą.

¹⁶ A. Gąsiorowski, *Itinerarium*, s. 33.

¹⁷ Ibid. Zob. też A. Gąsiorowski, I. Skierska, *Średniowieczna monarchia objazdowa: władca w centralnych ośrodkach państwa*, w: *Sedes regni principales*, red. B. Trelińska, Sandomierz 1999, s. 78–80 (aneks: *Dwaj ostatni Piastowie oraz Jagiellonie w Sandomierzu*).

¹⁸ *Codex picturatus Balthasar Behem*, Varsoviae–Cracoviae [1989] (faksymile), k. 100v–103r. O kodeksie zob. J. Ptaśnik, *Codex picturatus Baltazara Behema. Problem autorstwa*, *Kwart. Hist.* 44, 1930, s. 1–25; K. Estreicher, *Minjatury kodeksu Behema oraz ich treść obyczajowa*, „*Rocznik Krakowski*” 24, 1933, s. 199–244; F. Winkler, *Der Krakauer Behaim–Codex*, Berlin 1941; Z. Ameisenowa, *Rękopisy i pierwodruki iluminowane Biblioteki Jagiellońskiej*, Wrocław–Kraków 1958, s. 160–174, nr 199; też, *Kodeks Baltazara Behema*, Warszawa 1961 (w cytowanych pracach dalsza literatura). Zob. też K. Estreicher, *Baltazar Behem*, w: PSB, t. 1, s. 398–399.

¹⁹ W opisie wydawniczym HUB IV, nr 1034 przy kopii z kodeksu Baltazara Behema zaznaczono „nicht frei von Flüchtigkeiten”.

²⁰ HUB IV, nr 1034. Dokument ten uwzględnia w uzupełnieniach do itinerarium Władysława Jagiełły P. Węcowski, *Działalność publiczna możnowładztwa małopolskiego w późnym średniowieczu. Itineraria kasztelanów i wojewodów krakowskich w czasach panowania Władysława Jagiełły (1386–1434)*, Warszawa 1998, s. 180–185, tu s. 181, ale już w itinerarium Spytka z Melsztyna autor w ślad za różnymi wydaniami datuje wystąpienie wojewody krakowskiego w roli świadka raz pod 16 VIII 1390 (błędnie) oraz ponownie pod 18 VIII 1390 (ibid., s. 174).

²¹ HUB V, nr 6. Pobyt króla nieznanemu A. Gąsiorowskiemu, *Itinerarium*, s. 34, ani też uzupełnieniom do itinerarium Władysława Jagiełły, zob. P. Węcowski, *Działalność*, s. s. 180–185; J. Tęgowski, *Kilka uzupełnień do itinerarium króla Władysława Jagiełły*, *St. Źródł.* 41, 2003, s. 77–85.

²² Por. H. Fichtenau, *Zur Geschichte der Invokationen und »Devotionsformeln«*, w: tegoż, *Beiträge zur Mediävistik. Ausgewählte Aufsätze*, Bd. 2, Stuttgart 1977, s. 37–61; H. Sparmann, *Kirchliche Urkundenformeln in der mittelhochdeutschen Urkundensprache*, *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* (Halle/Saale) 86, 1964, s. 456–463.

²³ K. Jasiński, *Polsko-niemieckie powiązania dynastyczne w średniowieczu ze szczególnym uwzględnieniem małżeństw córek Siemowita IV, Cymbarki i Amelii*, w: *Niemcy–Polska w średniowieczu. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez*

z Czechami o burgrabstwo Dohna, zyskiwał poparcie Jagiełły wymierzone przeciwko królowi węgierskiemu Zygmunutowi Luksemburskiemu²⁴. Dokument przymierza został wystawiony w Krakowie w sierpniu 1403 r. W tym miesiącu pobyt króla notowany jest jedynie w Nowym Korczynie w dniach 2 i 25–29 sierpnia²⁵. Nic nie stoi więc na przeszkodzie, aby Jagiełło bawił 19 sierpnia w Krakowie, czego śladem jest dokument skierowany do margrabiego miśnieńskiego²⁶. Przygodna uwaga Kazimierza Jasińskiego, jakoby „oryginał był z pewnością spisany po łacinie”²⁷ nie jest uzasadniona. Do takiego wniosku mógłby skłaniać łaciński zapis datacji zamieszczony we wpisach tego dokumentu do ksiąg regestrów Wilhelma I (*Datum Krakow anno Domini M° CCCC° tercio dominica ante Bartholomei apostoli*) i Wilhelma III (*Datum Crakow anno Domini millesimo quadringentesimo tercio dominica ante Bartholomei apostoli*)²⁸. Przeczy temu jednak wpis w krakowskiej księdze radzieckiej, gdzie czytamy *der gegeben ist czu Crakow nach gotis geburte virczehen hundirt jar, dornoch in dem driten jare am nehstin sutage vor sinthe Bartholomeus tage* (3). Gdybyśmy dopuścili możliwość dokonania tłumaczenia z łaciny na niemiecki, to wówczas musiałoby dojść w innych miejscach do różnic pomiędzy tekstami przekazanymi przez kopie, a tak nie jest!²⁹ Ponadto często zdarza się, że inne niemieckojęzyczne dokumenty w regestrze Wilhelma I mają także łacińskie zapisy datacji³⁰. Natomiast dyktat pochodzi zapewne od odbiorcy, o czym przekonuje zapowiedź uwierzytelnienia dokumentu — — *des czu orkunde unsir insegil wyssintlichin an desin briff lassin hengin* — — występująca w prawie identycznej formie w innych dokumentach Wilhelma I³¹. Prawdopodobnie w ingrosowaniu dokumentu Jagiełły wziął jednak udział któryś z krakowskich pisarzy miejskich, gdyż znajomość wśród nich języka niemieckiego, łaciny i polskiego była konieczna³². Tezę tę potwierdza wpisanie dokumentu królewskiego do księgi radzieckiej 10 IX 1403 r.³³

Czwarty dokument został wystawiony podczas zjazdu generalnego króla Władysława Jagiełły i wielkiego księcia litewskiego Witolda z wielkim mistrzem Konradem von Jungingen w należącem do biskupów włocławskich Raciążku (Raciązu) 18–23 V 1404 r.³⁴ Dokument ten jest transumptem niemieckiego dokumentu pokojowego Witolda, wystawionego 12 X 1398 r. na ostrowie salińskim (4A). Należy go rozpatrywać łącznie z drugim egzemplarzem transumpty tegoż pokoju, wystawionym przez kancelarię królewską dla łacińskiej ekspedycji dokumentu wielkiego księcia (4B). Oba transumpty zachowały się w kopiach. Istnienie dwóch, różnojęzycznych transumptów Jagiełły po-

Instytut Historii UAM w dniach 14–16 XI 1983 roku, red. J. Strzelczyk, Poznań 1986, s. 298; reedycja w: tegoż, *Prace wybrane z nauk pomocniczych historii*, Toruń 1996, s. 274; tenże, *Małżeństwo Amelii Siemowitówny z margrabią miśnieńskim Wilhelmem II Bogatym*, w: *Genealogia. Polska elita polityczna w wiekach średnich na tle porównawczym*, red. J. Wroniszewski, Toruń 1993, s. 9.

²⁴ Por. C. Wenck, *Wettiner im XIV. Jahrhundert insbesondere Markgraf Wilhelm und König Wenzel*, Leipzig 1877, s. 81; H. Ermisch, *Die Dohnasche Fehde*, „Neues Archiv für Sächsische Geschichte und Altertumskunde” 22, 1901, s. 225–290, zvl. s. 275.

²⁵ A. Gąsiorowski, *Itinerarium*, s. 44.

²⁶ Zob. P. Węcowski, *Działalność*, s. 182; J. Tęgowski, *Kilka uzupełnień do itinerarium*, s. 80.

²⁷ K. Jasiński, *Polsko-niemieckie powiązania dynastyczne*, s. 298, przyp. 68; reedycja w: tegoż, *Prace*, s. 274, przyp. 68.

²⁸ Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden, 10004 Kopiale, nr 30, k. 153r (= CDSax. I B 2, nr 521), nr 3, k. 333r. O wzajemnej zależności obu kopii przesądza wypadnięcie słowa *geverde* po *mit irem rechte ane* oraz urwanie tekstu na *unser insegil wissintlichen*. Zwięzły opis kopiarusza nr 30 zamieszczony jest we wstępie do CDSax. I B 1, s. XIII–XIV.

²⁹ Por. CDSax. I B 2, nr 521 z moją edycją, zob. niżej nr 3.

³⁰ Por. CDSax. I B 2, nr 183, 187, 208, 211, 285, 374, 533, 543, 551, 683.

³¹ Por. CDSax. I B 2, nr 224 (*Dez czu orkunde habin wir unser insegil wissintlichin an disen brieff lassin hengin* — —), 278 (*Des czu orkunde habin wir unser insegil wissintlichin an disen brieff lassin hengin* — —), 384 (— — *des czu orkunde habin wir unser insegil wissintlichin an disen brieff lassin hengin* — —), 501 (*Dez czu orkunde habin wir unser insegil wissintlichin an disen brieff lassin hengen*).

³² Zob. B. Wyzomska, *Kancelaria miasta Krakowa w średniowieczu*, Kraków 1995, s. 36; J. Wiktorowicz, *Die deutsche Sprache in der Krakauer Stadtbüchern des 15. und 16. Jahrhunderts*, w: *Chronologische, areale und situative Varietäten des Deutschen in der Sprachhistoriographie. Festschrift für Rudolf Große*, hrsg. v. G. Lechner, M. Schröder u. U. Fix (Leipziger Arbeiten zur Sprach- und Kommunikationsgeschichte, 2), Frankfurt/Main–Berlin–Bern–New York–Paris–Wien 1995, s. 227–235.

³³ AP Kraków, *Consularia Cracoviensia* 427, s. 180–181.

³⁴ Całościową analizę dyplomatyczno-archiwoznawczą wraz z edycją materiału dokumentowego w formie regestrów przeprowadziłem w osobnym studium pt. *Dokumenty pokoju w Raciążku z 1404 roku*, St. Źródł. 40, 2002, s. 57–77. Przy okazji muszę sprostować podaną w regestach dokumentów datę zawarcia pokoju salińskiego, gdzie zamiast 29 X 1398 powinno być 29 IX 1398 (*ibid.*, Aneks, nr 1, 2, 6). Por. niżej, nr 4A, 4B.

świadczony jest również w zapowiedzi uwierzytelnienia dokumentów pieczęcią majestatową (4A: *Des czu eym geczugnis haben wir geheisen desze kegenwertige brife beide czu dutsch und czu latin gliches synnes bestetigen mit craft unsers grosten ingesegils*; 4B: *In quorum omnium testimonium mandavimus presentes litteras, tam in latino quam in theutonico, paris sentencie nostri sigilli maioris munimine communiti*). Pod względem dyplomatycznym transumpty należą do rzadkiej grupy, określanej od niedawna jako tzw. dokumenty paralelne, sporządzane w wersji dwujęzycznej, zwykle w dwóch, osobnych egzemplarzach³⁵. Ekspedycja w wersji niemieckiej i łacińskiej została dokonana przez kancelarię królewską zapewne dlatego, że w pokoju salińskim, zarówno Witold, jak i zakon krzyżacki wystawili dokumenty paralelne³⁶. Transumpty różnią się między sobą formularzem. Formuły *ad perpetuam rei memoriam* wraz z rozbudowaną areną³⁷, występującej w łacińskim transumpcie pomiędzy inwokacją a intytulacją, jest pozbawiony niemiecki egzemplarz transumpty Jagiełły³⁸. Pierwsze niemieckie arengi znane są już od wejścia tego języka do dokumentów w XIII w.³⁹ Natomiast w dokumentach krzyżackich z obszaru Prus spotykane są począwszy od pierwszej ćwierci XIV w.⁴⁰ Dla odbiorcy obu transumptów ta część formularza nie miała jednak większego znaczenia, można chyba zaryzykować stwierdzenie, że arena z łacińskiego transumpty była jedynie retorycznym popisem polskiego dyktatora. Przepuszczalnie mógł nim być sam podkanclerzy Mikołaj Trąba, który wystąpił w formule *datum per manus* łacińskiego transumpty⁴¹.

Najstarszy dochowany w oryginale niemieckojęzyczny dokument Władysława Jagiełły dla Prus, ustanawia zawieszenia broni pomiędzy Polską a zakonem krzyżackim do zachodu słońca 24 VI 1410 r.⁴² Jego odpowiednikiem jest równobrzmiący dokument wielkiego mistrza wystawiony również w tym samym języku⁴³. W dokumencie Jagiełły, spisany na pergaminie minuskułą gotycką, wyróżnione zostały tylko dwie majuskułne litery, inicjalne 'W' w zaimku osobowym 'Wir' oraz 'W' przy imieniu 'Wladislaw'⁴⁴. Porównanie z zachowanym w oryginale rewersalem krzyżackim, przechowywanym w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie⁴⁵, pozwala stwierdzić, że dokumenty ingrosowały dwie różne ręce. W krzyżackim rewersale wyróżnione zostało wyłącznie inicjalne 'W' w zaimku osobowym 'Wir'. W tekstach obu dokumentów nie występują żadne osobliwe skrótce⁴⁶. Sądzę, że posłużenie się językiem niemieckim w piśmie przez obie strony konfliktu było uwarunkowane wystawieniem 6 VIII 1409 r. przez Zakon niemieckojęzycznego listu wypowiedniego

³⁵ O dokumentach paralelnych zob. U. Schulze, *Lateinisch-deutsche Parallelurkunden des 13. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Syntax der mittelhochdeutschen Urkundensprache* („Medium Aevum”, 30), München 1975; K. Gärtner, G. Holtus, *Die erste deutsch-französische 'Parallelurkunde'. Zur Überlieferung und Sprache der Straßburger Eide*, w: *Beiträge zum Sprachkontakt und zu den Urkundensprachen zwischen Maas und Rhein*, hrsg. v. K. Gärtner u. G. Holtus (Trier Historische Forschungen, 29), Trier 1995, s. 97–127.

³⁶ Strona litewska: LUB IV, nr 1479 s. 222–227 (egzemplarz łaciński); *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, hrsg. v. E. Weise, Bd. I, wyd. 2, Marburg 1970, nr 2, s. 9–12 = *Das virtuelle Preußische Urkundenbuch. Regesten und Texte zur Geschichte Preußens und des Deutschen Ordens*, bearb. v. J. Sarnowsky, 1999–2003 <<http://www.erlangerhistorikerseite.de/quellen/pub/4frame.html>> <<http://www.rz.uni-hamburg.de/Landesforschung/orden.html>> JS 409 (egzemplarz niemiecki). Strona krzyżacka: GStA PK, XX. HA, PU, Schieblade 53, nr 1b (egzemplarz łaciński), regest: JH II, nr 1393; LUB IV, nr 1478, s. 218–222 (egzemplarz niemiecki).

³⁷ Zob. A. Adamska, *Treści religijne w arengach polskich dokumentów średniowiecznych*, St. Źródł. 38, 2000, s. 19.

³⁸ P. Nowak, *Dokumenty*, s. 61.

³⁹ Zob. I. Reiffenstein, *Deutschsprachige Arengen des 13. Jahrhunderts*, w: *Festschrift für Max Spindler zum 75. Geburtstag*, hrsg. v. D. Albrecht, A. Kraus, K. Reindel, München 1969, s. 177–192.

⁴⁰ M. Armgart, *Die Handfesten des preußischen Oberlandes bis 1410 und ihre Aussteller. Diplomatische und prosopographische Untersuchungen zur Kanzleigeschichte des Deutschen Ordens in Preußen* (Veröffentlichungen aus den Archiven Preussischer Kulturbesitz, Beiheft 2), Köln–Weimar–Wien 1995, s. 85 n.

⁴¹ P. Nowak, *Dokumenty*, s. 62.

⁴² Zob. K. Forstreuter, *Die deutsche Sprache*, s. 67; reedycja w: tegoż, *Beiträge*, s. 14.

⁴³ *Lites ac res gestae inter Polonos ordinemque Cruciferorum*, [wyd. I. Zakrzewski], t. II, wyd. 2, Posnaniae 1892, nr 51, s. 440–442.

⁴⁴ Zob. H. Bauer, *Geburt des Ostens. Drei Kämpfer um eine Idee*, Berlin 1933, il. na wkładce po s. 184 (reprodukcja tekstu dokumentu).

⁴⁵ AGAD Warszawa, dok. perg., nr 48. Wyd.: *Lites*, t. II, wyd. 2, nr 51.

⁴⁶ Zob. J. Römer, *Geschichte der Kürzungen. Abbriviatoren in deutschsprachigen Texten des Mittelalters und der Frühen Neuzeit* (Göppinger Arbeiten zur Germanistik, 645), Göppingen 1997.

(łac. *littera diffidacionis/diffidatorie*, niem. *absagebreef, antseggebreef, Fehdebrief, entsagung*)⁴⁷. Warto w tym kontekście zwrócić jeszcze uwagę na zawarty w przededniu wybuchu Wielkiej Wojny rozejm polsko–pomorski⁴⁸. Książę szczeciński Świętobór I (III) wystawił podczas spotkania w Poznaniu z przedstawicielami strony polskiej dokument nie w języku niemieckim, ale w łacińskim. Na jego mocy książę ten zawierał także w imieniu nieobecnego księcia słupskiego Bogusława VIII rozejm z królem polskim⁴⁹. Królewski dokument zawieszenia broni z zakonem krzyżackim opieczętowali wszyscy dostojnicy występujący w liście gwarantów⁵⁰. Jerzy Sperka zaliczył połowę z tych osób, mianowicie arcybiskupa gnieźnieńskiego Mikołaja Kurowskiego, marszałka Królestwa Zbigniewa z Brzezia, podkomorzego krakowskiego Piotra Szafrąca oraz zyskujących na znaczeniu kasztelana wojnickiego Mikołaja Białuchę z Michałowa i kasztelana kaliskiego Jana z Tuliszkowa do ścisłego grona rzeczywistych doradców Jagiełły⁵¹.

Szósty niemieckojęzyczny dokument Władysława Jagiełły przedłuża rozejm pomiędzy królem rzymsko–niemieckim i węgierskim Zygmuntem Luksemburskim a książętami austriackimi Ernestem Żelaznym i Fryderykiem IV do 24 IV 1413 r. Bezpośrednio przed wystawieniem tego dokumentu dyplomacja polska zawarła najpierw w Wiener Neustadt (23 II 1412) sojusz zaczepno–odporny z Ernestem Żelaznym i jego bratem Fryderykiem, przedstawicielami tzw. linii leopoldyńskiej Habsburgów⁵², a następnie w Lubowli (15 III 1412) oficjalne przymierze z Zygmuntem Luksemburskim⁵³. Dlatego nie może dziwić wystąpienie Jagiełły w roli rozjemcy między książętami austriackimi a Zygmuntem. Podobnie jak w dokumencie Jagiełły z 1409 r. wyróżnione zostały tylko dwie majuskułne litery, inicjalne ‘W’ w zaimku osobowym ‘Wir’ oraz ‘W’ przy imieniu ‘Wladislaw’. Ważnej kwestii miejsca wystawienia tego dokumentu nie rozstrzygnął Jan Tęgowski w ostatnio opublikowanych uzupełnieniach do itinerarium Władysława Jagiełły⁵⁴. Źródłowy zapis *Salka* można przypuszczalnie zidentyfikować z miejscowością Szálka, położoną w komitacie Tolna na południowy–zachód od Szekszárdu w Królestwie Węgierskim⁵⁵. Dokument opatrzony pieczęcią średnią wystawcy wchodził w skład archiwum leopoldyńskiej linii Habsburgów, przechowywanego w skarbcu (*Schatzgewölbe*) wiedeńskiego zamku⁵⁶.

Niemieckie dokumenty Władysława Jagiełły, wystawiane w odosobnionych przypadkach, były adresowane wyłącznie do odbiorców o dominującej roli tego języka w piśmiennictwie późnego średniowiecza. Na marginalny charakter języka niemieckiego w kancelarii monarszej zasadniczy wpływ wywierało poczucie suwerenności Królestwa Polskiego, jak również wyraźna niechęć do posługiwania

⁴⁷ Zob. Z. Nowak, *Akt*, s. 79–85. Niefortunne jest zdanie autora, że „z traktatów polsko–krzyżackich z czasów Władysława Jagiełły, sporządzonych w języku niemieckim zachował się tylko jeden, dotyczący rozejmu w 1409 roku, który zapośredniczył król rzymski Wacław IV” (ibid., s. 81), ponieważ już w Raciążku w 1404 r. doszło do wystawienia niemieckojęzycznego dokumentu (zob. niżej, nr 4A). Poza tym domysł, że „być może egzemplarz tego traktatu [z 1409 r. — P. N.] miał swój odpowiednik także w języku łacińskim, lecz nie przetrwał on do naszych czasów” (Z. Nowak, *Akt*, s. 81) jest pozbawiony pozytywnych przesłanek.

⁴⁸ Zob. J. Zdrenka, *Polityka zagraniczna książąt szczecińskich w latach 1295–1411*, Słupsk 1987, s. 259 n.

⁴⁹ J. Zdrenka, *Dokumenty poznańskiego rozejmu polsko–pomorskiego z 1409 r. w kontekście „Wielkiej Wojny”*, w: *Biskupi, lennicy, żeglarze*, red. B. Śliwiński (Gdańskie studia z dziejów średniowiecza, 9), Gdańsk 2003, s. 427–432 (z reprodukcją dokumentu na s. 431).

⁵⁰ Zob. A. Gąsiorowski, *Polscy gwaranci traktatów z Krzyżakami XIV–XV wieku*, „Komunikaty Mazursko–Warmińskie” 1971, nr 2–3 (112–113), s. 245–265. Polemika: M. Grzegorz, *W sprawie polskich gwarantów traktatów z Zakonem krzyżackim w XIV–XV wieku*, ibid. 1972, nr 2–3 (116–117), s. 393–406.

⁵¹ J. Sperka, *Szafrąccowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*, Katowice 2001, s. 85.

⁵² Zob. K. Jasiński, *Przymierze polsko–austriackie w 1412 r. ze szczególnym uwzględnieniem małżeństwa Cymbarki księżniczki mazowieckiej z Ernestem Żelaznym księciem austriackim*, w: *Prace z dziejów państwa i zakonu krzyżackiego*, red. A. Czacharowski (Ordines militares, 2), Toruń 1984 s. 135–144; reedycja w tegoż, *Prace*, s. 237–246.

⁵³ Zob. Z. H. Nowak, *Międzynarodowe procesy polubowne jako narzędzie polityki Zygmunta Luksemburskiego w północnej i środkowowschodniej Europie (1412–1424)*, Toruń 1981, s. 28–30.

⁵⁴ J. Tęgowski, *Kilka uzupełnień do itinerarium*, s. 81.

⁵⁵ Serdecznie dziękuję dr. hab. Stanisławowi Sroce z Krakowa za pomoc w identyfikacji tej miejscowości.

⁵⁶ P. Kletler, *Die Urkundenabteilung*, w: *Gesamtinventar des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs*, hrsg. v. L. Bittner, Bd. 3 (Inventare Österreichischer Staatlicher Archive, V. Inventare des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchiv, 6), Wien 1938, s. 31. O położeniu archiwum, zob. L. Bittner, *Einleitung. Die geschichtliche Entwicklung des archivalischen Besitzstandes und der Einrichtungen des Haus-, Hof- und Staatsarchivs*, w: *Gesamtinventar*, Bd. 1 (Inventare Österreichischer Staatlicher Archive, V. Inventare des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchiv, 4), Wien 1936, s. 125* n.

nia się tym językiem w piśmie przez Polaków⁵⁷. Znamienne jest również, że z czasów panowania Władysława Warneńczyka (1434–1444), brak jest śladów po niemieckojęzycznych dokumentach czy listach⁵⁸.

II. Edycja

Wytyczne wydawnicze zawarte w *Richtlinien für die Edition von Quellen zur neueren deutschen Geschichte* zalecają przy edycji niemieckich tekstów począwszy od XV w. daleko posuniętą modernizację pisowni⁵⁹. Są one jednak nieuznawane przez niemieckich wydawców regionalnych kodeksów dyplomatycznych, którzy starają się zachować w zasadzie wszelkie właściwości pisowni przekazu (późno)średniowiecznego⁶⁰. W niniejszej edycji krytycznej (3, 4A, 6) dostosowałem zapis liter ‘u’ i ‘v’ do ich wartości fonetycznej. Modernizacji uległa także pisownia łączna lub rozdzielna, z wielkiej litery oraz interpunkcja. W nawiasach okrągłych podałem propozycje rozwiązania wielowariantowych skrótów językowych⁶¹. Natomiast wydanie dokumentu łacińskiego (4B) przygotowałem do druku zgodnie z zaleceniami *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku* Adama Wolffa⁶². W opisie wydawniczym odstąpiłem jednak od przytaczania nagłówek kopii zamieszczonych w księgach.

1

Kraków, 18 sierpnia 1390

am dornstage nest nach unser lieben frawen tag assumptionis

Król Władysław Jagiełło nadaje kupcom hanzeatyckim, a także pochodzącym z innych miast podległych książętom szczecińskim Świętoborowi I (III) i Bogusławowi VII oraz książętom wologojskim Warcislawowi VI i Bogusławowi VI, przywileje handlowe na obszarze Królestwa Polskiego.

*Or. z przywieszoną pieczęcią majestatową wystawcy, bardzo dobrze zachowaną (por. M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich, Kraków 1910 [recte 1920], s. 13–14, nr 13, tabl. IX*), został przekazany w 1924 r. jako depozyt z Stadtbücherei do Staatsarchiv Stettin, Rep. 2 Stettin nr 135 (dawniej 137), w 1942 r. przeniesiony wraz z innymi dokumentami do przejściowego magazynu w Hohenkrug (dziś Struga, dzielnica Szczecina). Dalsze losy Or. nie są znane. Nie przyniosła rezultatu próba odnalezienia*

⁵⁷ Por. K. Forstreuter, *Die deutsche Sprache*, s. 69–71; reedycja w: tegoż, *Beiträge*, s. 17–19; Z. Nowak, *Akt*, s. 80; T. Jurek, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, wyd. 2, Poznań 1998, s. 160.

⁵⁸ Dalekie od kompletności zestawienie rejestruje 1048 dokumentów, mandatów i listów, zob. Materiały do regestów dokumentów Władysława Warneńczyka króla Polski i Węgier 1434–1444, opr. W. Krawczuk, K. Mieszkowski (†), Z. Perzanowski (†), S. A. Sroka, powielany wydruk komputerowy (projekt badawczy KBN), Kraków 2000, także <<http://jazon.hist.uj.edu.pl/ih/warn/index.htm>>, czyli prawie o 250 więcej niż szacowała w zawężeniu do jego polskiej kancelarii I. Sułkowska-Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 6, 72.

⁵⁹ *Richtlinien für die Edition von Quellen zur neueren deutschen Geschichte*, w: *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen*, hrsg. v. W. Heinemeyer, wyd. 2, Marburg–Hannover 2000, s. 36–38.

⁶⁰ Zob. np. wzorową edycję *Wittelsbacher Hausverträge des späten Mittelalters. Die haus- und staatsrechtlichen Urkunden der Wittelsbacher von 1310, 1329, 1392/93, 1410 und 1472*, bearb. v. R. Heinrich, B. Mayer, W. Gericke u. Ch. Fischer, unter redaktioneller Mitarbeit v. U. u. J. Spiegel, mit einer Einleitung hrsg. v. H. Rall (Schriftenreihe zur bayerischen Landesgeschichte, 71), München 1987.

⁶¹ Panowie dr Herwig Weigl z Wiednia, Institut für Österreichische Geschichtsforschung, i Matthias Witzleb z Getyngi, Diplomatischer Apparat, Institut für Historische Hilfswissenschaften, zechcą przyjąć podziękowanie za pomoc przy kolacjonowaniu dokumentów i dyskusję na temat metody wydawniczej.

⁶² A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*, St. Źródł. 1, 1957, s. 155–181.

dokumentu w archiwum w Gryfii (pismo z Landesarchiv Greifswald do autora z 25 III 2003), Lubece (pismo z Archiv der Hansestadt Lübeck do autora z 16 IV 2003) oraz Szczecinie (pismo z AP Szczecin do autora z 17 IV 2003).

Kop.: Kraków, BJ, rkps 16 (1505 r.), k. 100v–103r = *Codex picturatus Balthasaris Behem, Varsoviae–Cracoviae* [1989] (faksymile), z błędną datą 16 sierpnia (am dinstage nehst noch unser liben frawen tagk assumptionis).

Wyd.: 1. *Kodex dyplomatyczny Wielkiej Polski (...)*, wyd. E. Raczyński, Poznań 1840, nr 104, s. 131–134 (wg nieznanego obecnie potwierdzenia notarialnego Sebastiana Muhma, pod datą 1390); 2. *KDWlkp. III*, nr 1901, s. 624–626 (jak w Wyd. 1, pod datą 1390?); 3. *KDm.K I*, nr 75, s. 102–104 (wg Kop., pod datą 16 VIII 1390); 4. *HUB IV*, nr 1034, s. 457–459 (wg Or.).

Reg.: 1. *Regesty dokumentów miasta Szczecina*, nr 144, s. 80; 2. *Regestenbuch, Tl. 1*, nr 151, s. 102–103 (wg Or.).

2

Sanok, 27 kwietnia 1392

an dem nesten sunobende noch sunt Marcus tage Evangeliste

Król Władysław Jagiełło udziela wszystkim kupcom z księstwa szczecińskiego, a także z Nowej Marchii i biskupstwa kamieńskiego, wolności handlowych oraz opieki w swoim kraju na okres dwóch lat od Zielonych Świątek (2 czerwca).

Or. z przywieszoną pieczęcią średnią wystawcy, bardzo dobrze zachowaną (por. M. Gumowski, *Pieczęcie*, s. 14, nr 15, tabl. VIII), został przekazany w 1924 r. jako depozyt z Stadtbücherei do Staatsarchiv Stettin, Rep. 2 Stettin nr 136 (dawniej 138), w 1942 r. przeniesiony wraz z innymi dokumentami do przejściowego magazynu w Hohenkrug (dziś Struga, dzielnica Szczecina). Dalsze losy Or. nie są znane. Nie przyniosła rezultatu próba odnalezienia dokumentu w archiwum w Gryfii (pismo z Landesarchiv Greifswald do autora z 16 IV 2003), Lubece (pismo z Archiv der Hansestadt Lübeck do autora z 16 IV 2003) oraz Szczecinie (pismo z AP Szczecin do autora z 17 IV 2003).

Wyd.: *HUB V*, nr 6, s. 5 (wg Or.).

Reg.: 1. *Regesty dokumentów miasta Szczecina*, nr 145, s. 80–81; 2. *Regestenbuch, Tl. 1*, nr 152, s. 104 (wg Or.).

3

Kraków, 19 sierpnia 1403

Król Władysław Jagiełło zawiera przymierze z margrabią miśnieńskim Wilhelmem I przeciwko wrogom, z wyjątkiem króla czeskiego Wacława IV Luksemburskiego, margrabiów morawskich Josta i Prokopa, księcia litewskiego Witolda oraz zapewnia poddanym margrabiego Wilhelma I opiekę na obszarze Królestwa Polskiego.

Or.: nieznanymi.

Kop.: 1. Kraków, AP, *Consularia Cracoviensia* 427, s. 180–181 (wpis 10 września 1403 r.); 2. *Dresden, Sächsisches Hauptstaatsarchiv*, 10004 Kopiale, nr 30 (regestr Wilhelma I z l. 1379–1407), k. 153r (współczesna Or., skrócona); 3. *Ibid.*, 10004 Kopiale, nr 3 (regestr Wilhelma III z l. 1452–1482), k. 333r (wg Kop. 2).

Odpis z XIX/XX w.: Kraków, BJ, rkps 8058 IV, k. 130r–v (wg Kop. 1, z wieloma błędami).

Wyd.: *CDSax. I B 2*, nr 521, s. 354–355 (wg Kop. 2, ekscerpowane).

Uw.: Wydanie oparto na Kop. 1; skrócony przekaz Kop. 2 różni się tylko pisownią.

Wir Wladisslaw von got(is) gnoden kunig czu Polan, obirster furste czu Lithaw unde erbeling czu Russin, bekennen offintlichin unde tun kund mit desim brife allin den, dy en seen adir hōrin lesin, das wir uns mit gutin willen, vorrate unde rechtir wyssen durch merglichis nuczis, fromen unde bestin wyllen uns(ir)ir lande unde lūte, di wir dorynne irkant habin unde irkennen, unde auch allirmeyst daru(m)me, das wir sundirliche fruntschaft, hulfe unde bilegunge an dem hochgebornen fursten, hern Wylhelme marcgraffin czu Missin, lantgraffin in Doringen unde pfalczgraffin czu Sachsen¹, unsirm libin brudere unde frūnde, bisher irfundin habin unde tegelichin irfinden, mit demselbin marcgraffin Wylhelme gesaczt, verbunden und voreynt^a habin, seczczin^b, verbinden^c und voreynen uns mit em in kraft desis briefis, alzo das wir ym vorbas mer festiglichin behulfin^d unde beraten seyn sollen, unde wollen mit ganczir unsir macht wedir allirmenlichin, dye en an seynen wirdigeyten, herscheftin, landen unde lūten wedir recht irren, hindern, angriffen adir beschedigen wolden, irretin, hindirten, en angriffen adir beschedigetin, unde wes fyend derselbe unsir bruder marcgraffe Wylhelm were, der en so vorunrechtin wolde, des fyend wollen wir auch syn unde sollen das recht vor yn biten, unde wir sollen ouch syns rechtin mechtig seyn, und wir wollin ouch seyne lute unde undirsessyn, welchis dye syn innewendig und uzwendig unsirn landen, helffin, schuczczin, hanthabin unde vortedingen glich unsirs selbis luten, zo wir beste mōgen. Ouch sullen unde^e wollen wir seyne fiende, rouber, vliher, echter noch argwarter in uns(ir)irn landen, slossin, stetin, dorffern noch gebiten nicht husen, hegin noch enthaldin lassin, noch den^f unsirn das gestattin czu tun in dheyne wys ane geverde. Geschege [s. 181] auch, das sich die unsirn an ym vorgriffen adir by seynem schaden weren, adir das er die unsirn in^g schuldin adir in vordechtin hette, alsbalde er uns die vorkundiget und namhaftig machet, so sollin wir unde wollin ym czu den behulffin syn unde dye czu rechte gestellin, alzo das sy dy^h name wedirthun adir sich der schūlde von stundan uszirn mit eren rechte ane geverde. Us desir eynunge unde buntnis nemyn wir den durchluchstin furstin, unsirn liben bruder, konig Wenczlaw², unde dy hochgebornen fursten, hern Jost unde hern Procop, marcgraffin czu Meren etc.³, unsir libe bruder und frūnde, hern Allexander, gnant Witoud, herczogin czu Litaw⁴, und syne hern unde undirtanenⁱ unde andir unsir fursten, hern unde undirtanen der krone czu Polan, gein den wir uns keyns verbinden. Alle abingeschrebin rede, stucke unde artikele unde eyn iglichis besundirn reden unde globin wir den obingeschrebin hern Wylhelme, marcgraffen czu Missen etc., uns(ir)in liebin brudere unde^j vrunde, stete, feste, gancz unde vnuorrukget czu haldin unde habin, des czu orkunde unsir^k in segil wyssintlichin an desin briff lassin hengin, der gegeben ist czu Crakow nach gotis geburte virczehen hundirt jar, dornoch in dem dritten jare am nehstin sutage vor sinthe Bartholomeus tage⁵.

3. ^a przekreślone eynit h Kop. ^b przekreślone voreynen Kop. ^c przekreślone und Kop. ^d przekreślone beraten Kop. ^e przekreślone magen Kop. ^f przekreślone andir Kop. ^g przekreślone schadin Kop. ^h przekreślone na Kop. ⁱ przekreślone der crone czu Polan Kop. ^j przekreślone ste Kop. ^k przekreślone ingesegil Kop.

3. ¹ Wilhelm I (Jednooki), margrabia miśnieński 1379–1407, † 1407 (*Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 43, Leipzig 1898, s. 118–124; *LexMA IX*, szp. 149). ² Wacław IV, król czeski 1363–1409, niemiecki 1376–1400, † 1409 (*LexMA VIII*, szp. 2190–2192). ³ Jo(b)st (Jodok), margrabia morawski 1375–1411, brandenburski 1388–1397, antykról Niemiec 1410, † 1411 (*NDB X*, s. 627–628; *LexMA V*, szp. 492–493; *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*, Bd. II, München 1984, s. 53; V. Štěpán, *Moravský markrabě Jošt [1354–1411]*, Brno 2002). *Prokop*, margrabia morawski 1375–1405, † 1405 (*NDB XX*, s. 740–741; *LexMA VII*, szp. 245; *Biographisches Lexikon*, Bd. III, München 2000, s. 333–334). ⁴ Witold Kiejstutowicz, Aleksander, Wigand, wielki książę litewski 1395–1430, † 1430 (*J. Tękowski, Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, Poznań–Wrocław 1999, s. 207–211; *L. Vojtovič, Knjazihvs'kih dinastihji Schihdnoji Jevropi [kih nec' IX — počatok XVI st.] — sklad, suspihl'na ih polihtična rol'. Ihstoriko–genealogične doslihdžennija*, L'vihv 2000, s. 341–342, z błędami). ⁵ Data zgodna z *itinerarium królewskim*.

4

Na rzece Wiśle pod Raciążkiem, 22 maja 1404

A. Król Władysław Jagiełło jako najwyższy książę litewski transumuje niemieckojęzyczny dokument pokoju zawartego między wielkim księciem litewskim Witoldem a zakonem krzyżackim w Prusach i Inflantach 29 września 1398 roku na ostrowie salińskim.

Or.: nieznan. Zaopatrzone był w pieczęć majestatową wystawcy (por. M. Gumowski, *Pieczenie*, s. 13–14, nr 13, tabl. IX).

Kop.: 1. Berlin–Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes z 1411–1414 r.*), k. 175r–177r, pod literą R (wg Or.); 2. *Ibid.*, OBA, nr 747 (z I poł. XV w.), k. 1r–2v (wg Or.); 3. *Ibid.*, OBA, nr 747 (z XVI w.), k. 3r–6r (wg Kop. 2).

Reg.: 1. *Die Staatsverträge*, Bd. I, nr 26, s. 35–36; 2. P. Nowak, *Dokumenty*, s. 73, nr 6.

Uw.: Wydanie oparto na Kop. 1; pozostałe różnią się tylko pisownią i odmiankami stylistycznymi.

*

Na kępie wiślanej pod Raciążkiem, 23 maja 1404

B. Król Władysław Jagiełło jako najwyższy książę litewski transumuje łacińskojęzyczny dokument pokoju zawartego między wielkim księciem litewskim Witoldem a zakonem krzyżackim w Prusach i Inflantach 29 września 1398 roku na ostrowie salińskim.

Or.: nieznan. Zaopatrzone był w pieczęć majestatową wystawcy (por. M. Gumowski, *Pieczenie*, s. 13–14, nr 13, tabl. IX); opis dają Kop. 1, 3, 7, 8.

Kop.: 1. Berlin–Dahlem, GStA PK, XX. HA, PU, Schieblade 62, nr 6, w or. potwierdzeniu notarialnym opatów oliwskiego Mikołaja Runego i pelplińskiego Piotra z daty: Malbork, 23 kwietnia 1410; 2. *Ibid.*, OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes z 1411–1414 r.*), k. 173v–175r, pod literą Q (wg Or.); 3. *Ibid.*, PU, Schieblade 62, nr 7, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezńskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 9 sierpnia 1419; 4. *Ibid.*, OF 11b, k. 43v–47v (wg Kop. 3); 5. *Ibid.*, OF 14 (z 1420 r.), s. 253–261 (wg Or.); 6. Kórnik, BKórn., rkps BK 156 (tzw. registr przedłożeń krzyżackich z 1421 r.), k. 39v–42r (wg Kop. 3); 7. Berlin–Dahlem, GStA PK, XX. HA, PU, Schieblade 62, nr 8, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezńskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 10 maja 1421; 8. *Ibid.*, PU, Schieblade 53, nr 12, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupów chełmińskiego Jana Mergenowa i pomezńskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Szymbark, 5 listopada 1421; 9. Kraków, BCzart., rkps 233 III (tzw. Liber Sbignei, t. II, z I poł. XV w.), s. 29–36 (wg Kop. 6).

Wyd.: 1. *Kodex dyplomatyczny Litwy*, wyd. E. Raczyński, Wrocław 1845, nr 8, s. 251–259, pod 1419 r. (wg Kop. 3, z wieloma błędami); 2. *Lites*, [wyd. A. T. Działyński], t. I, p. 2, *Posnaniae* 1855, s. 45–50 (wg Kop. 6, z wieloma błędami).

Reg.: 1. *Index corporis historico-diplomatici Livoniae, Esthoniae, Curoniae (...)*, [wyd. K. E. Napier-sky], Th. I, Riga–Dorpat 1833, nr 566, s. 142–143 (pod błędną datą 31 maja 1404); 2. LUB IV, nr 1964, s. 77; 3. *Skarbiec dyplomatów papieżkich, królewskich (...) posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów*, opr. I. Daniłowicz, wyd. J. Sidorowicz, t. I, Wilno 1860, nr 792, s. 342; 4. *Russisch–Livländische Urkunden, gesammelt v. K. E. Napier-sky*, St. Petersburg 1868, nr 148, s. 116; 5. CEV, nr 290, s. 99; 6. *Die Staatsverträge*, Bd. I, nr 26, s. 35–36; 7. JH II, nr 1507 (wg Kop. 1, 3, 7); 8. *Ibid.*, nr 1508 (wg Kop. 8); 9. P. Nowak, *Dokumenty*, s. 73–74, nr 6A.

Uw.: Wydanie oparto na Kop. 2; pozostałe różnią się tylko pisownią i odmiankami stylistycznymi.

A.

[175v] In dem namen des Herren Amen. Wladislaus von gotis gnaden konig czu Polan und obirster forste czu Littauwen und erbe czu Russen allen kegenwertigen und nochkomlingen heil und czu dirkennen den heiland des ewigen heiles. Wend des heilbarsamen fredes lop mit gotlichin geboten synt heftiglich bevolen allen nemlich cristgloubigen, so geczympt sichs aller wise desselben fredes fusstoppen uns czu folgen, das avir icht von dem frede, der do obirtrit, alle synnen usgesundirt werdin, worumme lange czit uns yngegebin von dem geiste des fredes und der eynung, in welchirley wise die missefelle, gewerre, slachtunge und allirley wedirvertikeit, entsprossen von langer vorgangener czit czwischen unsern vorfarn, uns und unsern luthen der lande Lictowen und Russen von eyner und den erwirdigen vorfarn von cziten czu czit homeister, gebitiger und bruder des ordens Sente Marien, des spitalen czu I(e)r(usa)l(e)m, des dutschen huses und iren luten der lande Prussen und Lifland, czum iungisten wedir den erwirdigen und grosmechtigen herre, bruder Conrad von Jungingen, des gesprochen Ordens homeister², und synnen luthen von der andern siten, genzlich werdin entlediget die clagen der vorunrechtunge von erentwegin welchirlei wise beweget uffgenommen wurden in luterlicher vorgebunge; sunder lange hindernde dem fynde des fredes, der yngeworffen zom unsers vorsatzs nicht mochte wachsen in di frucht der eynekeit, dornoch obir mogaende dem allirobersten unser allirlibster bruder, der irluchte herczog Allexander, andirs Witoud³, grosfurste der lande Littouwen und Russen³, in unserm und synnem namen eynen tag des fredes obir eynen ewigen frede czu bestetigen mit dem egesprochen Orden uff dem fflieszze der Momel und off dem werder, genant Sallin, in kegenwertikeit vil erbar veter bisschofe, ffursten und edlinge von beiden siten in der iarzal des Herren tusent drihundirt und achtundnewnczig, an sente Michels tage des erczengels [29 IX], achtbarlich hilt, doselbist beide teil die vorgebunge alles und icliches leides adir gewalt uffnommen und bewerten bi guten truwen, ouch lantscheidungge, die der egesprochen Orden vor sich mit allen und besundern iclicher lande, lendelin und iegenot mit allen ynbeslossen herschafften, nutzen, eygenscheften, nuczfruchten, welchirlei di sint, nichtisnicht usgenommen, ewiglich behal-

B.

[173v] In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Summi Regis dispensacio ineffabili ratione cuncta disponens inter ceteras virtutes hanc, que pax dicitur, prestancio-rem dignata est reputare, a qua filius altissimi tamquam a digniori rex pacificus voluit nominari, qua exsuperari preordinans omnem sensum nobis reliquit exemplum apostolis in-quiens: „pacem meam do vobis”¹; innuens, quod in pacis amplitudine iugiter ambulemus, sine qua eciam non post bene coli celestis medicus et auctor vere pacis, in cuius dulcedine singuli ratione fruente merito sua loca figere debent et fundare. Proinde nos Wladislaus dei gracia rex Polonie necnon terrarum Cracouie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuyauie, Littwanieque princeps supremus, Pomeranie Russieque dominus et heres etc. significamus, quibus expedit universis presentibus et futuris presencium noticiam habituris, quomodo cogitantes ea, que pacis sunt et non afflictionis, considerantesque, quod effusa contencio super principes facit eos errare invio et non in via, futurorum eciam periculorum dipendiis cupientes occurrere dignum arbitramur et consentaneum rationi, qualiter displicencie, gwerre, cedes et quoque controversie a longe retroactis temporibus exorte inter progenitores nostros, nos et nostros homines per terras Littwanie et Russie ex una ac venerabiles predecessores per tempora et tempus magistros generales, preceptores et fratres ordinis Beate Marie hospitalis J(e)r(oso)li(mi)tan(i) de domo Theuthonici hominesque ipsorum per terras Prussie et Lyuonie ymo novissime contra venerabilem et magnificum dominum Conradum de Jungingen dicti Ordinis magistrum generalem parte ex altera evacuaremur accionesque iniuriarum pretextu earumdem quomodocumque mote abolicione sincerissimam tolleremur. Sed diucius adversante pacis emulo semen iniectum sani nostri propositi in fructum surgere nequiverat unitatis, tandem prevalente altissimo carissimus frater noster illustris dominus Allexander alias Witowdus dux Littwanie etc. nostro et suo nominibus quendam terminum treugarum de et super pace perpetua firmanda cum dicto Ordine super fluvium dictum Memla in insula ibidem dicta Sallin, multis venerabilibus patribus episcopis, principibus ac pro-

den solde, do clerlichin in eygen namen entscheiden werdin; dornoch den ewigen freden mit czugeeygeten andern wisen und undirscheit czu halden, also gestift redlichin und geordent, mit brifen hen und her mit vil ingesigeln bestetigten. Derselben berichtunge lût volget hirnoch in sotanen worten:

[następuje dokument Witolda z daty: Na ostrowie salińskim, 12 października 1398 — Die Staatsverträge, Bd. I, nr 2, s. 9–12]

[k. 176v] Noch dem gemachten frede der wedirsache des fredis, beleidiget von so groszer eyntacht, nicht vorhynek in di lenge czu wachsen, sunder von orsache etlicher unbehegelichkeit hen und her entstandin, von nuwes czoenlichir wordin dirgremet czum orloige; und so wir vornomen die wedirwakten leit, man begeynte in denne snellichir, so mochte mit heslicherem grymme das orloige gereiset werdin, noch dem tage der czusampnekumunge in dem iaretage und stad hirnoch geschriben, do geruchten wir mit grossem fliesze, die vorwonten gelobden des fredes mit behegelichin teidingen genczlich wedirczubringen, do wir ouch die genomen lande dem vorgenanten Orden entschieden, das man sie wedirkeren solde; worumbe alle andere, di do in den vorgenanten teidingen der eyntacht und des fredes vorderlich von worten czu worte, als vorgesprochen ist, gehaldin synt, mit craft deszis kegenwertigen briffes beweren, loben und bestetigen und von rechter wissenschafft also bewert, bestetiget und bevestiget bie der truwe unser koniglichen maiestat vor [k. 177r] uns, unser erben, miterbin und allerlei nochkomlinge der egesprochen lande, als Litowen und Russen, wir geloben genczlich und ewiglich czu halden und dowedir nymmer sollen komen in eyngerlei wise von uns noch von keynen andern der unsern mit liste, mit vornunft, mit rate noch mit tate, mit rechte noch mit gewalt, offenbar noch heymelichen, und wellen, das der egesprochen unser libster bruder Alle-

ceribus presentibus utriusque partis, de anno Domini M^oCCC^oXCVIII^{oa} in die sancti Michaelis archangeli [29 IX] sollempniter celebravit, in quo partes remissionem mutuam de omnibus et singulis offensis ac iniuriis acceptiverunt et approbaverunt bona fide, terminos insuper, quos dictus Ordo pro se cum omnibus et singulis terris, terrulis sitibusve interclusis, dominiis, proprietatibus, usibus, usufructibus cuiuscumque generis nichil excipiendo sit perpetuis temporibus habiturus, clarius certis nominibus distinxerunt. Ultimo pacem perpetuam cum adiunctis aliis modis ac condicionibus servandis editam et rationabiliter ordinatam litteris hincinde et sigillis quamplurimis firmaverunt. Cuius quidem compositionis tenor sequitur in hec verba:

[następuje dokument Witolda z daty: Na ostrowie salińskim, 12 października 1398 — LUB IV, nr 1479, s. 222–227]

[k. 175r] Postquam siquidem compositionem pacis adversarius de tanta offensu concordia eandem non sinebat in longius succrescere, sed occasione cuiusdam displicencie hincinde exorte rursus ad gwerrarum impetus easdem atrocius provocavit. Nos vero intelligentes resuscitatas molestias, nisi celerius occurrerentur posse invidioribus gwerrarum stimulis agitari, post terminum celebrate convencionis anno, die et loco infrascriptis curavimus summopere wlnerata pacis federa placibilibus tractatibus ad integrum instaurare, ubi eciam terras dicto Ordini ablatas fore decrevimus restituendas. Igitur omnia alia que in premissa concordie et pacis tractatu expedite de verbo ad verbum, ut premittitur, contineri dinoscuntur, vigore presencium approbamus, laudamus et confirmamus et ex certa sciencia sic approbata, ratificata et confirmata sub fide nostre regie maiestatis pro nobis, heredibus, coheredibus et quibuslibet legitimis successoribus dictarum terrarum, videlicet Litwianie et Russie, promittimus inviolabiliter tenere et habere, nec contravenire debemus ullo modo per nos seu per quoscunque de nostris arte, ingenio, consilio, racione, auxilio, de iure vel de facto, publice vel occulte, volentes, ut dictus frater noster karissimus Allexander alias Witoudus, suo et nostro nominibus terras ablatas dicto Ordini sine contradiccione qualibet restituet et possessionem resarciet cum effectu, a quibus et nos libere cedimus expeditas et liberatas vigore presencium bona fide dicto Ordini

xander, andirs Witoud, undir unserm und syme namen die genomen land dem vorgeanten Orden wedirkere und in die besitzunge genzlich wedirsetze mit den werken, ane allerlei wedirsprechen, von welchin landen wir lediclichen abetretin, ledig und fry lassen mit macht der kegenwertigen dem vorgeanten Orden bie guten truwen. Vortme so geloben wir, keyne bruder des Ordens, die do fluchtig werdin adir eyngellei andere in irrunge czihende, von den der herre homeister und syn Ordin beschediget mochten werdin, bynnen der werunge des fredes in unsere land offczunemen adir dorynne czu hegin. Des czu eym geczugnis haben wir geheisen desze kegenwertige brife beide czu dutsch und czu latin gliches synnes bestetigen mit craft unsers grosten ingesegils. Gegeben off dem flisze die Wisel genant bie dem huse Raczans, gelegin in dem sthichte czu Leslaw, am dornstage vor der heiligen drivaldikeit tage noch Cristi geburt vierczenhundert und dornoch im virden iare. Des syn geczug de allirerwirdigste und die erwidigen in gote veter und herren, herrn Nicolaus der heiligen kirchen czu Gnisen erzbischoff, herrn Peter czu Cracow, herrn Albrecht czu Posznaw, herrn Johannes czu Leslaw und herrn Jacob czu Ploczk, der kirchen bisschofe, und die irluchten forsten Johannes und Semouithus herczoge us der Masow und die strengen, edlen und tochtigen mannen Johannes von Tanczin castellan, Johannes von Tharnaw woywode czu Crakow, Jacobus von Coneczpole czu Ciras, Johannes Liganza czur Luntschicz und Kreslaw czu Brisk und Mathias Maczuda czu Jungen Lesslaw woiwoden, Cristinus von Ostrow czu Czudemir, Michel von Bogumilowicze czu Lublyn, Cristinus czum Czansen, Martinus czu Ciras, Johannes czu Calis, Mosschicz czu Posznaw, Johannes czu Gnisen, Albrecht czu Brisk castellan, Bernhard Werosch richter czu Welun und sust vil ander edlingen, ritter, knechte und erbar lüthe.

perpetuo relinquentes. Promittimus insuper, quod nullos fratres Ordinis ipsius domini magistri aut suorum successorum fugitivos, seu alios quoscunque erroneos, per quos Ordo et terre Ordinis possent molestari, durante pace debebimus ad terras nostras recipere et fovere. In quorum omnium testimonium mandavimus presentes litteras, tam in latino quam in theutonico, paris sentencie nostri sigilli maioris munimine communiri. Actum in insula super fluvio Wisla prope castrum Rasczans⁵, mense domini episcopi Wladislaiensis, feria sexta proxima ante festum sancte Trinitatis, anno Domini M^oCCCC^oIII^o^{ab6}. Presentibus venerabilibus in Christo patribus dominis Nicolao sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopo⁷, Petro Cracouiensi⁸, Alberto Poznaniensi⁹, Johanne Wladislaiensi¹⁰ et Jacobo Plocensi episcopis¹¹, necnon preclaris principibus, dominis Johanne et Semouito ducibus Masouie¹² et magnificis viris Johanne de Tanczin castellano¹³, Johanne de Tharnaw palatino Cracouiensi¹⁴, Jacobo Siradiensi¹⁵, Johanne Liganza Lanciensi¹⁶, Kreslaw Brescensi¹⁷, Mathia Maczuda Wladislaiensi palatinis¹⁸, Cristino de Ostrowo Sandomiriensi¹⁹, Michaele Lublinensi²⁰, Cristino Sandecensi²¹, Clemente de Moscorzaw Wisliciensi²², Martino Siradiensi²³, Mosticio Poznaniensi²⁴, Johanne Gneznensi²⁵, Johanne Kalisiensi²⁶ et Alberto Brescensi castellanis²⁷, ac Bernhardo Werasch iudice Welunensi²⁸ multisque aliis nobilibus regnicolis nostris fidelibus dilectis. Datum per manus honorabilis Nicolai prepositi sancti Floriani et canonici Cracouiensis ecclesiarum, regni nostri Polonie predicti vicecancellarii nobis fidelis sincere dilecti.

4A–B. ^a w Or. zapisano niewątpliwie millesimo trecentesimo nonagesimo octavo (tak Kop. 1, 3, 7, 8) ^b w Or. zapisano niewątpliwie millesimo quadringentesimo quarto (tak Kop. 1, 3, 7, 8)

4A–B. ¹ Jan 14, 27. ² Witold Kiejstutowic, zob. wyżej, nr 3/4. ³ Konrad von Jungingen, wielki mistrz zakonu krzyżackiego w l. 1393–1407, † 1407 (NDB XII, s. 517–518; LexMA V, szp. 1349–1350;

B. Jähnig, Konrad von Jungingen [30. XI. 1393 — 30. III. 1407], w: *Die Hochmeister des Deutschen Ordens 1190–1994*, hrsg. v. U. Arnold [Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, 40 = Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens, 6], Marburg 1998, s. 97–104).⁴ Salin, ostrów w pobliżu ujścia rz. Dubissy; miejsce zjazdów Jagiełły i Witolda z zakonem krzyżackim w l. 1382, 1383, 1392, 1398, 1404 (Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. X, Warszawa 1889, s. 215).⁵ Kępa na rz. Wiśle, naprzeciw zamku i miasta Raciążka (dawniej Raciąża), posiadłości biskupów włocławskich.⁶ Data zgodna z itinerarium królewskim.⁷ Mikołaj Trąba h. Trąby, notariusz królewski 1390, protonotariusz i kanclerz kujawski 1402, podkanclerzy 1403–1412, arcybiskup halicki 1410–1412, arcybiskup gnieźnieński 1412, † 1422 (UdR. Spisy X; J. Krzyżaniakowa, Kancelaria, cz. I–II; I. Sułkowska–Kurasiowa, Dokumenty, s. 264–266; T. Silnicki, Arcybiskup Mikołaj Trąba, Warszawa 1954).⁸ Piotr z Radolina zw. Wyszem h. Laska, dr dekretów 1386, referendarz 1389, protonotariusz papieski 1391, kanclerz królowej 1391?; biskup krakowski 1392–1413, poznański 1413, † 1414 (PSB XXVI, s. 422–428; WSB, s. 571; RutUrz.; J. Krzyżaniakowa, Kancelaria, cz. I–II; I. Sułkowska–Kurasiowa, Dokumenty, s. 269).⁹ Wojciech Jastrzębiec z Łubnic, Rytwian, Borystawic h. Jastrzębiec, kanclerz królowej 1397–1399, biskup poznański 1399–1412, krakowski 1412–1422, kanclerz koronny 1412–1423, arcybiskup gnieźnieński 1423, prymas, † 1436 (UdR. Spisy X; RutUrz.; WSB, s. 832–833; J. Krzyżaniakowa, Kancelaria, cz. I–II; I. Sułkowska–Kurasiowa, Dokumenty, s. 214–216; G. Lichończak–Nurek, Wojciech herbu Jastrzębiec, arcybiskup i mąż stanu [ok. 1362–1436], Kraków 1996).¹⁰ Jan zw. Kropidłem, książę opolski 1382–1421, biskup poznański 1382–1384, włocławski 1384–1389, 1402–1421, kamieński 1394–1398, chełmiński 1398–1402, † 1421 (PSB X, s. 436–438; Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, t. II, Gdańsk 1994, s. 270–271; K. Jasiński, Rodowód Piastów śląskich, t. III, Wrocław 1977).¹¹ Jakub z Kurdwanowa pod Krakowem h. Syrokomla, dr dekretów, audytor Roty Rzymskiej 1386–1396, biskup płocki 1396, † 1425 (PSB X, s. 357–358; L. Zygmunt, Początki kariery kościelnej Jakuba z Kurdwanowa herbu Syrokomla, w: Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Studia nad pochodzeniem i funkcjonowaniem elity kościelnej, red. A. Radziwiński, Toruń 2000, s. 197–214).¹² Janusz (Jan) I starszy, książę mazowiecki 1374–1429, † 1429 (PSB X, s. 581–582). Siemowit IV, książę mazowiecki 1374–1426, książę kujawski 1383–1398, † 1426 (PSB XXXVII, s. 76–81).¹³ Jan z Tęczyna h. Topór, kasztelan wojnicki 1379–1398, starosta sieradzki 1386–1397, kasztelan krakowski 1398–1405, ochmistrz królowej 1398–1399, starosta krakowski 1399–1405, locumtenens regis 1400, † 1405 (UdR. Spisy II/1, IV/1, IV/5; RutUrz.; J. Kurtyka, Tęczyńscy — studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu, Kraków 1997).¹⁴ Jan z Tarnowa h. Leliwa, dziekan kapituły krakowskiej 1398–1406, wojewoda krakowski 1410–1432, † 1432/1433 (UdR. Spisy IV/1, IV/5; W. Dworzaczek, Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego, wiek XIV–XV, Warszawa 1971, s. 182–202).¹⁵ Jakub z Koniecpola h. Pobóg, wojewoda sieradzki 1393–1430, starosta kujawski 1409–1418, ochmistrz królowej 1424–1425, † 1430 (UdR. Spisy II/1; PSB XIII, s. 516–517; A. Szymczakowa, Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi, Łódź 1998, s. 29–38).¹⁶ Jan (Jasiek) Ligeza z Niewiarowa, Niegowici, Jurkowa h. Półkozic, wojewoda 1374–1418, starosta łączycy 1370–1374, 1388–1390, † 1419 (UdR. Spisy II/1; PSB XVII, s. 316–317).¹⁷ Krzesław z Kościelnej Wsi (dawniej Kościola), Poczeryna (dawniej Poczernina), Sochocina (dawniej Sąchocina) h. Ogon, starosta brzeski 1383–1384, starosta łączycy 1384/85, podkomorzy 1385–1387, wojewoda brzeski 1391–1412, † 1412 (UdR. Spisy II/1; A. Supruniuk, Otoczenie księcia mazowieckiego Siemowita IV [1374–1426]. Studium o elicie politycznej Mazowsza na przełomie XIV i XV wieku, Warszawa 1998).¹⁸ Maciej z Gębic, Lubstowa zw. Maczuda h. Laska, kasztelan śremski 1394–1397, wojewoda gniewkowski (inowrocławski) 1397/98–1408, † 1408 (UdR. Spisy I/1; PSB XIX, s. 23–24; Inowrocławski słownik biograficzny, z. 3, Inowrocław 1997, s. 52).¹⁹ Krystyn z Ostrowa, Samborca h. Rawa, ochmistrz królowej 1387–1395, 1396, kasztelan 1392–1406, wojewoda 1406–1410, starosta sandomierski 1407–1408, kasztelan 1410–1430, starosta krakowski 1411–1418, † 1433 (UdR. Spisy IV/1, IV/5; RutUrz.; PSB XXIV, s. 564–566).²⁰ Michał z Bogumiłowic, Czyżowa, Broniszowa h. Półkozic, podsędek krakowski 1391–1394, chorąży sandomierski 1395–1396, sędzia krakowski 1397–1403, kasztelan lubelski 1403–1410, sandomierski 1410–1432, † 1432 (UdR. Spisy IV/1, IV/5; PSB XX, s. 619–620; A. Sochacka, Jan z Czyżowa, na-

miestnik Władysława Warneńczyka. *Kariera rodziny Półkozów w średniowieczu*, Lublin 1993, s. 25–71).²¹ Krystyn z Koziegłów h. Lis, kasztelan 1386–1417, sędzia sądecki 1387–1388, 1397–1412 (UdR. Spisy IV/1, IV/5).²² Klemens z Moskorzowa h. Pilawa, podkanclerzy koronny 1387–1402, starosta wileński 1389–1390, sanocki 1398–1400, kasztelan wiślicki 1403–1408, starosta krakowski 1405–1406, ochmistrz królowej 1408, † 1408 (UdR. Spisy III/1, IV/1, IV/5, X; RutUrz.; PSB XXII, s. 52–54; J. Krzyżaniakowa, *Kancelaria*, cz. I–II; I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 237–240).²³ Marcin z Kalinowej h. Zaremba, chorąży większy 1395–1399, kasztelan sieradzki 1399–1429, starosta wieluński 1416–1426, wojewoda sieradzki 1430–1437, † 1437 (UdR. Spisy II/1; PSB XIX, s. 564–565; A. Szymczakowa, *Szlachta*, s. 87–94).²⁴ Mościc ze Stęszewa, Koźmina h. Łodzia, kasztelan poznański 1400–1425, † 1425 (UdR. Spisy I/1; PSB XXII, s. 135–137; WSB, s. 497–498).²⁵ Jan (Janusz) z Sokołowa, Jutrosina h. Wilk, kasztelan gnieźnieński 1398–1407 (UdR. Spisy I/1).²⁶ Jan (Janusz) z Tuliszkowa h. Dryja, podkomorzy poznański 1399–1403, kasztelan kaliski 1403–1426, † 1426 (UdR. Spisy I/1; WSB, s. 776).²⁷ Wojciech (Wojtek) z Kościelnej Wsi (dawniej Kościoła), Brzeża, Chróstowa h. Ogon, kasztelan brzeski 1370–1414, † 1414 (A. Supruniuk, *Otoczenie*).²⁸ Bernard Wierusz Lutoldowicz z Wieruszowa, Kopanicy h. Wierusz, sędzia wieluński 1380–1406, wieluński i opolski 1382, starosta ostrzeszowski 1386, wieluński 1397 (UdR. Spisy II/1).

5

Na granicy pomiędzy Świeciem a Bydgoszczą, 8 października 1409

nesthen dinstages noch Franczisci

Król Władysław Jagiełło obiecuje przyjąć wyrok polubowny króla rzymskiego i czeskiego Wacława IV Luksemburskiego w zatargach powstałych pomiędzy Polską a zakonem krzyżackim, dochować zawieszenia broni do zachodu słońca 24 czerwca 1410 roku, a Żmudzinów i pogan nie wspierać przeciwko Zakonowi.

Or.: Berlin–Dahlem, GStA PK, XX. HA, PU, Schieblade 63, nr 3. Pergamin 500 x 328 + 83 mm, z dwoma dziurami w tekście i plamami wilgoci. Na odwrocie: R(egestra)ta. Sygn. kt (ok. 1436 r.); Primum Wladislai Poloniae regis (XVI w.); Sequitur littera regis Wladislai Polonie compromissi inter regem Romanorum et Bohemie [inną ręką dopisane później] de anno 1409 (XVI w.); 82 [zapisane czerwonym kolorem]; pieczęć odcisnięta dwukrotnie: Staatsarchiv Königsberg. Urkunden Schieblade 63, Nr. 3 (I ćwierć XX w.).

Dokument jest uwierzytelniony 8 pieczęciami, zawieszonymi na zakładce na pergaminowych paskach. Na zakładce występują ponadto 2 nacięcia po nie istniejących paskach, na których były zawieszone pieczęcie. Pierwotnie dokument opatrzony był 10 pieczęciami. Pieczęcie odcisnięte są w wosku czerwonym (2 pieczęcie) i w wosku ciemnozielonym (6 pieczęci), w miskach z wosku naturalnego.

Pieczęcie: 1. Średnia wystawcy w czerwonym wosku, w częściowo otłuczonej misce, z niewielkimi ubytkami, zatarta (por. M. Gumowski, *Pieczęcie*, s. 14, nr 15, tabl. VIII). 2. Mikołaja Kurowskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, w czerwonym wosku (∅ 22 mm). W polu, w wydłużonej trójlistnej rozecie, na pochylonej tarczy herb Szreniawa. Tarcza zwieńczona hełmem z labrami i klejnotem, w którym dwa rogi turze, z trzema dzwoneczkami na każdym. Napis minuskułą w otoku, przedzielony łukiem obramienia, początkowe ‘S’ majuskułą, w wyrazie ‘archiepiscopi’ litery ‘ar’ w ligaturze, przerywniki między wyrazami w formie guzów: • S(igillum) • nicolai ar|chiep(iscop)i gnezne(nsis) (por. P. Pokora, *Pieczęcie episkopatu Polski w monarchii pierwszych Jagiellonów, niepublikowana dysertacja doktorska, Poznań 2003, Inwentarz pieczęci*, nr 9). 3. Mikołaja Białuchy z Michałowa, kasztalena wojnickiego, w ciemnozielonym wosku, z ubytkami, zatarta (∅ 23 mm). W polu pieczęci na tarczy herb Poraj. Napis w otoku nieczytelny. Odcisk przywieszony w sposób odwrócony o 320°. 4. Nacięcie po niezachowanym pasku pergaminowym, na którym według listy świadków powinna być zawieszona pieczęć Jana z Tuliszkowa, kasztalana kaliskiego. 5. Nacięcie po niezachowanym pasku pergaminowym, na którym według listy świadków powinna być zawieszona pieczęć Zbigniewa z Brzezia, marszałka Królestwa. 6. Piotra Szafrança, pod-

komorzego krakowskiego, w ciemnozielonym wosku, z ubytkiem, zatarta (\varnothing 20 mm). W polu pieczęci na tarczy słabo widoczny herb Stary Koń. Napis w otoku nieczytelny. Odcisk przywieszony w sposób odwrócony o 80°. 7. Dobrogosta Świdwy w ciemnozielonym wosku, z ubytkami, zatarta (\varnothing 25 mm). W polu pieczęci na tarczy herb Nałęcz. Napis w otoku nieczytelny. 8. Macieja z Wąsoszy, wojewody kaliskiego, w ciemnozielonym wosku, sześcioboczna 16 x 16 mm. W polu pieczęci na tarczy herb Topór. Napis w otoku nieczytelny. 9. Wincentego z Granowa, kasztelana nakielskiego, w ciemnozielonym wosku, zatarta (\varnothing 25 mm). W polu, w wydłużonej trójlistnej rozecie, na pochylonej tarczy herb Leliwa. Tarcza zwieńczona hełmem z labrami i klejnotem skrytym przez zgnieciony fragment miski. Napis w otoku nieczytelny. 10. Mikołaja z Oporowa w ciemnozielonym wosku, w częściowo otluczonej misce, z ubytkami (\varnothing 24 mm). W polu pieczęci na tarczy herb Sulima. Napis minuskułą w otoku, uszkodzony i w sporej części nieczytelny: s(igillum) nicol[...].

Kop.: 1. Berlin–Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 67 (Privilegia des colmischen Landes z 1411–1414 r.), k. 180r–181r, pod literą B (wg Or.); 2. Ibid., PU, Schieblade 63, nr 9, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezańskiego Jana II Rymana z daty: Malbork, 4 maja 1412.

Fot. Or.: H. Bauer, *Geburt des Ostens*, il. na wkładce po s. 184 (reprodukcja tekstu dokumentu).

Wyd.: 1. Lucas David, *Preussische Chronik*, hrsg. v. D. F. Schuetz, Bd. VIII, Königsberg 1817, s. 175–179 (wg. Or.); 2. *Kodex dyplomatyczny Litwy*, nr 12, s. 104–107 (wg Or., z opuszczeniami); 3. *Die Staatsverträge*, Bd. I, nr 74, s. 74–76 (wg Or.).

Thum. niemieckie: H. Bauer, *Geburt des Ostens*, s. 217–220.

Reg.: 1. *Skarbiec*, t. I, nr 904, s. 365–366; 2. *CEV*, nr 432, s. 203; 3. *JH II*, nr 1632 (wg Or.).

6

Szálka, 27 lipca 1412

Król Władysław Jagiełło przedłuża rozejm pomiędzy królem rzymsko–niemieckim i węgierskim Zygmuntem Luksemburskim a książętami austriackimi Ernestem Żelaznym i Fryderykiem IV do 24 kwietnia 1413 roku.

Or.: Wien, Österreichisches Staatsarchiv, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Allgemeine Urkundenreihe, bez sygn. Pergamin 450 x 210 + 68 mm, z jedną dziurką (defekt pergaminu), dobrze zachowany. Na odwrocie: Von kunig Lasla [!] von Pola[n und] Lith[awn] zwischen kunig Sigm[unt von Hungern und] herczog Ernsten und [Fridrichen] von Osterreich [dalej zatarte]; Osterreich (XV w., austriacką ręką kancelaryjną, por. P. Kletler, *Die Urkundenabteilung*, s. 33, przyp. 3 i il. 2 po s. 32); Kunig Sigmunt von Hungern; Osterreich, Hungern (XV w.); L 20 [przekreślone] (XV w.); 1412 Ro(misches) kaiser und kunig (I poł. XVI w., ręką Wilhelma Putscha, por. W. Latzke, *Die Klosterarchive*, w: *Gesamtinventar*, Bd. 3, s. 690–691 z il.); f. III; 101 [zapisane czerwonym kolorem]; 102 [zapisane ołówkiem] (XX w.). Na pasku pergaminowym pieczęć średnia wystawcy w czerwonym wosku w misce z wosku naturalnego, zatrata (por. M. Gumowski, *Pieczęcie*, s. 14, nr 15, tabl. VIII).

Fot. Or.: Budapest, Magyar Országos Levéltár, Diplomataikai Fényképgyűjtemény 258011.

Wyd.: 1. E. M. Lichnowsky, *Geschichte des Hauses Habsburg*, Th. 5, Wien 1841, s. CCCLXXXIX, Beil. C, nr III (wg Or.); 2. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, ed. G. Fejér, t. X/5, Budaë 1842, nr 105, s. 239–240 (wg Or.).

Reg.: 1. E. M. Lichnowsky, *Geschichte*, s. CXXIII, nr 1332 (wg Or.); 2. *Index actorum saeculi XV ad res publicas Poloniae spectantium*, coll. A. Lewicki, Cracoviae 1888, nr 691; 3. *M. Opočenská, Slovenika uherských listin v Domácím, Dvorním a Státním Archivu ve Vídni v období let 1243–1490*, Praha 1927, s. 38 (wg Or.); 4. *Zsigmondkori Oklevéltár*, opr. E. Mályusz, I. Borsa, t. III (1411–1412), Budapest 1993, nr 2478.

||W||ir ||W||ladislaw von got(is) gnaden konig czu Polan, obirster furste czu Lythawn und erblick czu Reussin etc., | bekennen und tun kunt mit craft dess briffes, daz wir dem almechtigen got czu lybe und ere, durch | gmeynes nuczches und zundirlicher lybe und trewe willen, dy wir czu dem al-

lirdurchluchtigsten fursten | hern Sigmund römischem konig, czu allen czeyten merer des Rychs und czu Ungern etc. konig¹, unserm lyben bruder, und den hochgebornen fursten hern Ernsten und Ffridrichin gebrudern herczogin czu Ostirreych etc.², haben, zwyschen den zelben hern Sigmund an eynem und Ernsten und Ffridrichen an dem andern teyle eynen rechten cristenlichen fride berett und gemachet haben von in beyden teylen und ir yczlichem und auch von ir yczlichs teyls helfern, dynern und undirtanen vestiklich, getrulich und ungeuerlich czuhalden bis uff sant Gorgen tage [24 IV], der schyrist kumpt, und dornach eyn ganz jar. Derzelb frid an den ungerischen gemerken angeen zal uff den nechstin mitwochen noch sant Petirs tag ad vincula [8 VIII], der schyrist kumpt. Zo zal och der vorgen(ant) her Sigmund denzelben fride ken Elsass, ken Swoben und andirswohin mit seyner botschaft vorkunden, zo das erste gesin mag, angeuerde, und czwyschin der vorgenanten czyten wellen wir den vorgen(anten) teylen eynen gelegen tag seczczen und sy mit gotes hulfe in der gutlichkeyt adir dem rechten entscheyden. Mit vorkund diss briffs vorzygelt mit unserm ingezygel. Geben czu Salka noch Cristi geburt³ virczenhundirt jar und dornoch in dem czwelftin jar des nestin mitwochens noch sant Jacobs tag.

6. ¹ Zygmunt Luksemburski, król węgierski 1387–1437, rzymsko–niemiecki 1410/11–1437, czeski (nominalnie) 1420–1437, cesarz 1433, † 1437 (*LexMA VII*, szp. 1868–1871; J. K. Hoensch, *Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368–1437*, München 1996). ² Ernest Żelazny, książę austriacki (Karyntii, Styrii, Krajny, Istrii i Triestu) z leopoldyńskiej gałęzi Habsburgów, † 1424 (*NDB IV*, s. 616–617; *LexMA III*, szp. 2178; K. Jasiński, *Przymierze polsko–austriackie*, s. 127–145), reedycja w: *tegoż, Prace*, s. 228–246). Fryderyk IV, książę austriacki z leopoldyńskiej gałęzi Habsburgów, hrabia Tyrolu 1406–1439, † 1439 (*NDB V*, s. 524–525; *LexMA IV*, szp. 954). ³ Data zgodna z *itinerarium królewskim*.